

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

פרשת פקודי ופרשת החודש

חורבן ובנין בחיי האומה והאדם¹

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכַּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עֲלֵיָי מִשְׁחָה... (שמות ל"ח כ"א)

בספר יד המענין לרב יששכר דב פינקלשטיין² זצ"ל בפרשתנו (שנת תשכ"ט) מביא דברי חז"ל ולאחריהם דבריו של נכד רבי עקיבא איגר, רבי יהודה לייב איגר זכר צדיקים וקדושים לברכה. תחילה דברי המדרש שמות רבה (נ"א ה') וזלה"ק:

אמר הקב"ה לישראל, בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי ביאלה אלהיך עכשיו שעשיתם את המשכן ביאלה אני מתרצה לכם, הוי אלה פקודי המשכן. אמר הקב"ה לישראל, בעולם הזה ביאלה אני מתרצה לכם וכן לעתיד לבוא, שנאמר (ישעיהו מ"ט י"ב) הנה אלה מרחוק יבואו והנה אלה מצפון וקום. עכ"ל המדרש.

הרב יהודה לייב איגר בספרו אמרי אמת פרשתנו (שנת תרמ"ז סעודת ליל שבת כתב) וזלה"ק:

וְנַחֲךָ ה' תְּמִידָה וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצַחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּךָ יַחְלִיץ וְהַלִּיתָ פֶּגַע רָחָם וּכְמוֹצָא מִיָּסֵךְ אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִיָּמִינוּ

וּבְנֵי מִמְקָל הַרְבֹּת עֵינָם (ישעיהו נ"ח י"א-י"ב) להבין הלשון 'ובנו ממוך' היינו שהבנין הוא ע"י עצם החורבן, שמה שהיה נחרב מקודם היה לצורך הבנין והתקון, כמו שנאמר (יהוה אלהינו) 'אני ה' בניתי הנהרסות'. היינו ג"כ שהבנין הוא ממה שהיה נהרס, ומקור כל בניני החורבות להיותם בנין עדי עד, הוא בנין המשכן שבנינו היה ג"כ ע"י החורבה

¹ עריכת הגליון והלמוד בו לקיים מצות בוראי יתברך, ולעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה, אמי הוה בת ר' יהודה ז"ל. הותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) אשתו זהבה בת ר' אליהו ובנם משה יצחק ז"ל. הרב יצחק סיני בן הרב שמעון (אדלר) זצ"ל, הרב דוד ב"ר חיים (פוסק), אהובה לאה בת הרב שמעון יבלחט"א (קלרמן). שלומית בת ר' יהודה (מן).

לרפואת שמואל דב בן מלכיאלה, מנחם מנדל בן אסתר רחל, יוסף חיים בן ראייה, הנה בת אידיי, מתניה בן טל, רפאל חיים בן הנה אסתר בתושח"י.

² הרב יששכר דב פינקלשטיין (תרמ"ז פולין-י"ב בתשרי הוה"מ סוכות תשל"ב אנגליה) נולד בבית לחסידי ראדזין. בצעירותו למד בבבתי מדרש שבעירו ראדום. בהגיעו לגיל עשרים וארבע הקים ביתו עם מרת שרה שיינדל לבית שניידר מחלם. בהיותו בן עשרים ושמונה נטל על שכמו משא הרבנות בעיר נובוויבוקוב ברוסיה, לאחר מכן חזר לחלם ובפרק זמן של כעשרים וחמש שנה היה מראשי ישיבת עץ חיים וממנהיגי הקהילה. אותה תקופה התקרב לרב מאיר שפירא מלובלין מייסד הישיבה ומחולל הדף היומי. עם עליית הנאצים לשלטון חש בסכנת החורבן המאיימת והמליץ להגר לארצות אחרות, אך קריאותיו לא נשמעו בד"כ (כידוע בדברי הימים) אחיינו של האדמו"ר בעל התכלת רבי גרשון העניר, רבי ירוחם ליינר היגר לאנגליה בעקבות המלצתו, ואח"כ עזר לרב פינקלשטיין לחלץ עצמו מהצבת שהלכה והתהדקה ע"י הצורך מגרמניה, ובשלב אחרון העביר את כל משפחתו אשתו וששת ילדיו לעיר גייטסהאד באנגליה. שם מסר שיעורים בקביעות וכן נתמנה למשגיח כשרות במפעל המצות המרכזי.

בהמשך שנות חייו פתח בית מדרש בלונדון בתוך ביתו והציב מצבה לעדת קודש ממנה בא וקרא שמה 'בית תורה דראדזין'. רבים נמשכו למקום זה לתפלות ולשמיעת דרשותיו היהודיות. כמו"כ נתברך בכשרון כתיבה ועסק בהעלאתם על הכתב של הדושי על הש"ס, בהלכה ובדרשות ואגדות חז"ל. דברי תורתו יונקים ממעיין החסידות אליו השתייך ובמיוחד מתורתו של מייסדה רבי מרדכי יוסף מאיזוביצא שהיה תלמידו של ה'שרף' רבי מנחם מנדל מקוצק, אך יצא מבית מדרשו ופתח מקור מים חדש, דברי תורתו כינסם בשני חלקי מי השילוח (הוא אשר הכניס את רבי צדוק הכהן מלובלין לכבשונה של תורת החסידות). בנו הרחיב באר תורתו של אביו שהינה קצרה ומתומצתת עד למאוד (אולי מסגנון רבו האדמו"ר מקוצק) וכתב תורות בהרחבה בספרי בית יעקב.

כתביו היהודיים של הרב פינקלשטיין המתונו כחמישים שנה, עד שנערך ספר זה של דרשותיו על התורה יד המעין ע"י נכדיו ויצאו לאור בתשפ"א בפתח תקוה, ע"י רבי מנחם וזגל הי"ו לאוי"ט בהוצאה פרטית. (0507234983)

שהיתה מקודם, כמו שאמרו חז"ל (במדרש רבה פקודי סוף פרשה נ"א) יבוא זהב משכן ויכפר על זהב העגל. ובלעדי החורבה הקודמת לזו, לא היו צריכין לזהב ולכסף ולא לשום תפארת אנושי, וכמו שנאמר ה' אמר לשכון בערפל [מלכים-א ח' י"ב] וכמו כ"כ בנפש האדם, מה שנפש ישראל נהרס ח"ו לפעמים הוא ג"כ לצורך בנינו בכדי שיוושע בבנין עדי עד...עכ"ל האמרי אמת לרב יהודה לייב איגר.

על יסודות הדברים האלו פותח הרב יששכר דב פינקלשטיין זצ"ל דבריו לפרשתנו בספרו יד המעין, וזלה"ק:

כד נקמינא בשיפולי גלימא דמהשבה עילאית זו, למדנו לדעת שבפעם כל עניני החורבן בין במאורעות העולם, ובין המאורעות בנפש האדם מישראל, אינם חורבן בעצמם, רק נראים כחורבן, אבל לאמיתם הם מכשירין לבנין. והוה עומקו של אומנם ז"ל בתלמוד (שבת ל"א ע"ב) כיוון דכתיב (במדבר ט' כ') על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, כסותר על מנת לבנות במקומו דמי. ראה במנחות (צ"ט ע"א) תני רב יוסף מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון...אמר ריש לקיש פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה.

ובמדרש (ויקרא רבה ז' ד') וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות (מלאכי ג' ד') כימי עולם אלו ימי נח וכו'. ובוה יש להבין את דברי הירושלמי (שקלים א' א') אמר רבי אבא בר אחא, אין את יכול לעמוד על אופיה של אומה זו, נתבעין לעגל ונותנין, נתבעין למשכן ונותנין. תני רבי יוסי בר חנינא, הוה מתניתא ועשית כפורת זהב מהור (שמות כ"ה י"ז) יבוא זהב של כפורת ויכפר על עגל של זהב...

לפי האמור שכל ההרס בנפש האדם מישראל הוא ג"כ לצורך בנינו, בכדי שיוושע בבנין עדי עד, ואלמלא הטא העגל בנדבת זהבם, לא היה זהב של כפורת כנ"ל, וכדי להגיע לתפארת זו של זהב לכפורת, היה הגרמא הטא העגל, כאומרים ז"ל יבוא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל, וזה מורה שבפעם כל כלי הזהב של העגל היו ביסודם אבני הבנין של המשכן, ושפיר כל נדבת ליבם לעגל אינה באופיה של אומה זו לחטא, המקור השורשי של נתינתם היא הנתינה למשכן, זהו האופי היחיד דלהון. זהו שנאמר יבוא זהב משכן ויכפר על זהב העגל, זאת אומרת שכל הזהב של הכפורת הוא תוצאה ישירה מעגל הזהב, הוא בבחינת 'סותר על מנת לבנות במקומו דמי' ואין שינוי באופיה של אומה זו.

[הבנת מאמר חז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה על יסוד הנ"ל]

ויש להוסיף ולומר עפי דרך ההבנה האמורה, אמרם ז"ל בסוף תענית (כ"ט ע"ב) כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. ויש לדייק מה רצו חז"ל בזה שאמרו, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה וכו', מה מלמדת השוואה זו, הא 'אב' הוא ענין של חורבן, ו'אדר' הוא ענין של שמחה?!

אכן לפי האמור, יש לכוון שכל ענין החורבן הוא רק כהכשר לגאולה, וכמידי ד'הכשר' אין החורבן 'חורבן' בתוך תוכו, כל החורבן הוא בדמות חצונית, מה שאין כן לפי פנימיותו הוא ג"כ מידי דבנין העולמי בנפש האומה. וכאומרים ז"ל (שבת פ"ה ע"א) הדור קבלוה בימי אחשוורוש, וביותר לפי האמור בני השילוח (ח"א תשא וכן ריש דברים) וכל ההבדל בין אב ובין אדר הוא במדת השמחה, באב בחורבנה החצונית ממעטין בשמחה, ובאדר כשאותה שמחה יצאה לפועל בחצוניתה ופנימיותה כאחד, מרבין אנו בשמחה. וזהו העומק של המדרש לעיל 'בשעה שעשיתם את העגל ב'אלה' הכעסתם אותי, עכשיו שעשיתם את המשכן, ב'אלה' אני מתרצה לכם, וכן לעתיד לבוא שנאמר 'אלה מרחוק יבואו וכו'. עכ"ל הרב יששכר דב פינקלשטיין זצ"ל.

ראה אזור אליהו לתלמיד האדמו"ר מקוצק שפסע בדרך דומה: אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים [מלכים-א ח' י"ב]...היינו שיש כמה וכמה מניעות לאדם שרוצה לגשת לעבודת הקודש. ואם האדם משכר את המניעות...אז רואה שבהמניעה בעצמה היה טמון איזה דבר יקר, וזו המניעה היתה לטובתו ולטובת העבודה הקדושה. 'בנה בניתי' - כי הבנין נעשה מאבנים הרבה. [בנין הקדושה נבנה ממעשים רבים ובהתמדה].

משמעותה הרוחנית של עשיית מלאכה

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-קַלְהַמְלָאכָה וְהִנֵּה עֹשֶׂה אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בֶּן עֹשֵׂי וַיִּכְרַף אֹתָם מֹשֶׁה (שמות ל"ט מ"ג)

מלאכת המשכן לא דחתה את השבת, ול"ט אבות מלאכה האסורות בשבת, נלמדו ממלאכות המשכן. אך להבין עומק החיוביות של המלאכה, ומתוך כך יתברר ותובן משמעותה של השביתה ממלאכה. בספר תורת אברהם לרב אברהם גרודזינסקי זצ"ל הי"ד משגיחה ישיבת סלבודקא מאמר שבת ועליה (ו) כתב וזלה"ק:

... כשרוצים להבין כראוי את הכבוד שבבנין בית המקדש, ואת ערך שביתת מלאכה בשבת בכלל ומלאכת השבת בפרט, עלינו להבין קודם את ערך עשיית מלאכה בכל ימות החול. החשקה הרגילה בזה כי מלאכה ענין של חול הוא,

ולא רק דבר הול, אלא גם דבר פשוט וגם. השקפה זו ברורה אצלנו כל כך עד שאנו מבימים על עושי מלאכה כעל אנשים פשוטים וגמים, ופלא אצלנו על גדולי החכמים שבימי הגמרא היו משפילים עצמם לעסוק במלאכה.

השקפה זו מוטעית היא בעיקרה, כך אמרו חז"ל³, גדולה מלאכה שכמה בריות ברא הקב"ה בעולמו ולא מסר מלאכה אלא לבני אדם בלבד, וכן היה רבי מאיר אומר: הראית מימך ארי סבל, דב קייץ [מייבש קציעות בשדה (ראה קדושין פ"ב ע"א)] או אחת מהחיות עושה מלאכה? למה לא נתנה להם מלאכה, לא מפני שהם מפלים אלא מפני שהמלאכה עדיפא⁴. גדולה מלאכה שכל נביאים התעסקו בה, ביעקב כתיב אשובה ארעה צאנך... גדולה מלאכה שלא שרתה שכינה בישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר וירא משה את כל המלאכה ויברך אותם משה. ומה בירך אותם? אמר להם, יהי רצון שתשרה שכינה במועשי ידיכם. וכן היה...[עכ"ל המדרש].

מדברי חז"ל אלה רואים אנו שלא רק שאין גמות ופשטות כרוכה במלאכה, אלא שאין המלאכה ענין של חולין כלל, מלאכה שאדם עושה חכמה יש בה, חלק מהחכמה שנתן לו ה' יתברך. מלאכה שאדם עושה יצירה יש בה, חלק מכח היצירה שהנן ה' את ברואי. חכמה וביותר יצירה אינן ענין של חולין, עניני גדלות הנח. חלק החולין שבמלאכה נתן ה' בטבע לשאר הנבראים, גם הם בונים בתים לשבת, אורגים רשת למחיה, וכדומה, כפי הנחין לזכות הקיום שלהם. הם עושים את המלאכה בהכרח הטבע שלהם. דבר הנעשה בהכרח הטבע אינו ראוי להקרא בשם 'חכמה', וכל שכן שאין שם 'יצירה' עליהם. אמנם חכמת הבורא נראה בהם, יצירת היוצר כל מאין, אך המה כאופנים קטנים בתוך מכונה גדולה שעל ידם יוצר דבר מה. יתרון לאדם עליהם שיש לו הבחירה. אינו עושה דבר קטן מטבעו מצד (ההכרה) (הכרח) שבו, אלא מרצונו ודעתו. דבר הנעשה מדעתו ובחירתו חכמה ויצירה נראה בזה. מתנה טובה נתן הקב"ה לבחיר הנבראים שיהיה לו מעין דוגמא של מעלה. אין בכח האדם לברוא יש מאין, אבל יש מיש ג"כ בריאה היא. כגד מצמר, תכשיטין נפלאים ממתכות, האין זו בריאה חדשה, יצירת צורה מגולם?

יצירה זו, שהיא מעין דוגמא של מעלה, אפשר להתקרב על ידה להשראת השכינה. אם האדם יכוון במלאכתו רק לזה לבד, כי אין החכמה שלו, ואין היצירה שלו, רק ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. כל הכאה של קורנב, כל תפירה של מחט – רק חסד ה' הוא, כבר עשה את עצמו מדור לשכינה. כי הכתוב אומר השמים כסאי והארץ הדום רגלי, איזה בית אשר תבנו לי...רק אל זה אביט – כלומר זה בית שלי, אל עני ונכה רוח. וכל שכן אם יצרף אדם לזה גם מדת החסד, להיות דומה לו יתברך, מה הוא מלביש ערומים אף אתה...ובחיות שאינו מסתפק במה שיתן להכרו ממה שמוצא מן המוכן, אלא בונה ויוצר הכל מחדש כמו שבנה ויצר הבורא יתברך בשביל אדם וחיה, כמו שכתוב ויעש להם כתנות עור וילבישם, ולשם זה הוא משתמש בכח היצירה שלו להתדמות אליו יתברך, מלאכה שכזו בדיון שתשרה שכינה על ידה.

זוהי השקפה כללית של ענין מלאכה, ואין כל פלא אם רבי יוחנן הסנדלר ורבי יצחק נפחא עסקו בה. כי אין כל ספק שכווננו במלאכת ידם להיות דומים אליו יתברך, כמו שאמרו⁵ הנוך תופר מנעלים היה, תופר תפירות מיוחדות ומיוחד יהודים. כל תפירה מדוקדקת היתה כל כך עד שהעידה על יהודו של מקום, על מדותיו המיוחדות רק לו יתברך. לא לשם גנאי חלילה קראו חכמי הש"ס לחכמים אלו בשם מלאכתם, גם לא לשם כינוי בעלמא, אלא בשם המורה לנו את הכשרתם להשראת שכינה, כל אחד כפי מדרגתו הרמה.

יצירה זו של מלאכה אינו דומה אחת לחברתה, כשם שהלוקות היצירות לפי כוונת עושיהן ויוצרן, כך חלוקות הנה במעשה המלאכה עצמה. אינו דומה תופר מנעלים לעושה בתים לתפלין, במלאכת הבתים צריך עיבוד לשמן, ודוקא מ'ן המותר בפין' וכיוצא, כי קדושה מיוחדת לה. וגם בקדושה זו עצמה יש מדרגות, אינו דומה העושה בתים לתפלין, לכותב פרשיות של תפלין, מוזוות וספרי תורה, שמלאכתם מלאכת שמים. זהירות יתרה נחוצה לזה, כי בכל אות ואות תלויה הכשרות של הספר תורה כולו, גם התגין צריכין שמירה, כי על כל תג ותג היה דורש רבי עקיבא תלי תלים של הלכות.

³ משנת רבי אליעזר פרק כ'. מנורת המאור הקדמון חלק אור גדול ד"ה גדולה מלאכה. מובא בראשית חכמה ח"ג פרק אור גדול מהדורת הרב חיים יוסף ולדמן זצ"ל פרק י"ד]. אוצר מדרשים גדול וגדולה ד"ה פרק ארבעה עשר.

⁴ במשנת רבי אליעזר הגירסה 'הביבה'.

⁵ ענין הנוך תופר מנעלים, מובא בעשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו מאמר אם כל חי (ח"ג פרק כ"ב). מגיד מושרים למרן הבית יוסף פרשת מקץ מהדורה בתרא. בדעת חכמה ומוסר לרבי ירוחם ממיר (ח"א מאמר ס"ה שויתי ה' לנגדי תמיד) הביא בשם רבי ישראל פלנמר רגילים להעמים סודות גדולים, והוא היה אומר שהפירוש של 'יהודים' הוא שהיה מדקדק בכל תפירה לעשותה כהוגן שתהיה מלאכתו בשפור ותקון בראוי, והיה חושב בשעת מעשה לשם מדת החסד, לשם זהירות מוגזל ואונאה, באופן כזה הרי כל מעשה מכוון לשמו יתברך וזהו יהוד גמור, עכ"ל מדעת חכמה ומוסר.

הרצפה לרוות מיינה של תורה (בימים אלו של חודש אדר יפה ונאה) יענין כבעל שם טוב עה"ת פרשת בראשית מאמר קע"ט ובהערות שם, וכן בבאר מים חיים פרשת תולדות כ"ז ג' ד"ה וצא השדה. (מראי המקומות בעזרת שו"ת בר אילן)

אינה דומה כתיבת ספר תורה למלאכת המשכן, למלאכת המשכן ראויים היו רק חכמי לב ובעלי רוח הקודש, ולכתיבת ספר תורה כל אדם כשר ובלבד שיעשה כהלכה. וכל אלה תחת שם אחד של מלאכה הוא, כשהז'ל רצו ללמד גדלות של מלאכה, ממשכן למדו אותה, כי חכמה יש במלאכה, יצירה יש בה, ובכוחה להכשיר את עושיה להשראת שכונה...עכ"ל הרב אברהם גרוזינסקי זצ"ל הי"ד. בהמשך מבאר עניינה של השביתה ממלאכה בשבת עפ"י היסוד שהניח בדבריו אלו.

חיבור שני 'פשטים' ברש"י להטיבה אחת המלמדים מעלת ישראל

אלה פקודי המשכן מושפן העלת אשר פקד עליפי משה... (שמות ל"ח כ"א)

בספר מאיר עיני חכמים החדש לאדמו"ר מאוסטרובצא הרב מאיר יחיאל הלוי האלשטוק (צדיק עליון קדוש שנהג בתענית שנים רבות, נסתלק לבית עולמו בשנת תרפ"ח⁶) הביאו עורכי הספר (מכון מאיר עיני חכמים ירושלים תשע"ט) שרידים מתורתו של בנו יהודו ממושיך דרכו הרב יחזקאל הלוי⁷ זצוק"ל הי"ד שנספה בשואה עם כל משפחתו ולא נשאר זכר לצדיק וקדוש עליון זה. אלו דבריו בפרשתנו בהלק קדשי יחזקאל וזלה"ק:

הנה בפרשת בלק על הפסוק (במדבר כ"ד ה') מה טובו אהליך – מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם. מכוונין זה מול זה. ד"א מה טובו אהליך – מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם.

⁶ תולדותיו נהרטו בספר אספקלריה המאירה ממנו הובאו תולדות בנו לקמן, וכן בספר מאיר עיני חכמים החדש (הידושי עה"ת בשלשה כרכים שנערכו עפ"י כתביו) בתולדותיו שנרשמו בתחילתו.

⁷ הרב יחזקאל הלוי האלשטוק זצ"ל הי"ד (תרמ"ז – י' בטבת תש"ג) בנו של האדמו"ר מאוסטרובצא הרב מאיר יחיאל האלשטוק זצוק"ל. בצעירותו למד אצל אביו, כשאביו נכנס לדבר אתו בדברי תורה לא ישב על כסא, אלא עמד וסמך עצמו על השולחן. בהיותו בן י"ח נשא לאשה את מרת ביילא מירל בתו של רב נפתלי ממועליץ, שש שנים המשיך לשקוד על תלמודו בבית הותנו, כשהתמדתו באה לידי ביטוי בין השאר במיעוט שינה, עד שלעיתים לא שכב לישון כלל, אלא שתקפתהו שינה היה שוכב לשעה קלה ומתעורר כעבור זמן קצר וחוזר לתלמודו. בהיותו בן כ"ג שנים התמנה לרבנות הראשונה, ובי"ט באדר תרפ"ח לאחר פטירת אביו הגדול נתמנה כממלא מקומו באוסטרובצא כשאלפי חסידיו אביו נהגים אחריו. האדמו"ר משה יחיאל הלוי אפשטיין אדמו"ר מאוורוב (אש דת, ובאר משה עה"ת) שהכירו סיפר כי בתחילה לא היה בעל כשרון ותפוסה, והרבה כרים הרטיב בדמעותיו כדי להשיג חכמה, ואח"כ זכה וצלחה עליו הרוח ונהיה כגאון בתורה. ככל חייו תפלותיו היו עמוקות ארוכות עטופות בדמעות הלב, את תפלת 'אהבה רבה' לפני קריאת שמע אמר במשך כשעה שלימה. וכן אמירת שיר השירים בערב שבת קודש היה אומר בקולות רמים, את 'נשמת כל חי' בשבת קודש היה אומר במשך כשעה ובכביות גדולות. פעם נשאל מדוע תפלותיו נאמרות ב'קולות וברקים', תשובתו היתה משום שמגרוננו בוקעים קולותיהם של יהודים כאובים שהתחננו שיתפלל עבורם, אם כן אין זו תפלתו הפרטית של יהוד, אלא של יהודים נוספים.

בעת 'עריכת שולחנ' אמר דברי תורה רבים. על דברי חז"ל במשנה (ברכות משנה (ברכות ה' א')) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוונה ראש... אפילו המלך שואל בשלמו לא ישיבנו ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק. היה מבאר: מדוע המשנה הביאה שתי דוגמאות כה רחוקות, מלך ונחש? תשובתו מלאת עומק ויראה מהורה היתה, לכאורה כשהאיש מתפלל ורואה שאעפ"כ יש לו ח"ו יסורים, הלא יכול לאבד הלילה את האמונה והבטחון, לכן אומרת לו המשנה אפילו נחש, היינו יסורים על עקבו לא יפסיק, רק ידע שהמלך שואל גם עכשיו בשלמו, והכל מושגה בהשגחה פרטית.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה שהה בדיוק בוורשא שהופצצה ע"י הצבא הגרמני ימ"ש, ורק לאחר חודשים רבים הצליחו להחזירו לעירו אוסטרוצא. שם הנאצים הארוכים התעללו בו וגזרו את חצי זקנו, המצב התדרדר עד שלכסוף כמ' בטבת תש"ג הגיע ראש הגסטפו הארוך למקום אליו הועבר הרבי (צאומיר) ודרש שיוציאו אליו את הרבי, אחרת ישרוף מאתים יהודים חיים. הרבי הגיע אליו כדי לנסות, למנוע רציחתם של יהודים רבים, והושאר תחת השגחה קפדנית של ראשי הקהילה שיכולים לקחת את הרבי, אך עליהם להחזירו למחרת, אחרת יפיק זממו. הרבי הבין שאלו שעותיו האחרונות הלך לטבול במקוה שהיה עטוף בקרה והכין עצמו לעלות על המוקד. למחרת לבש את הקיטעל ועמד ואמר מליחות, וידוי, 'על המא' כשהגיע הרוצה של הגסטפו בכוקר עמדו כעשרים אנשים והתחננו שיקח אותם במקום האדמו"ר. הארוך אמר להם, כרצונכם, גם אתם תועלו על המוקד. האדמו"ר הוצא לרחוב של עיר ובכוכר בית הכנסת הוצא להורג ע"י הרוצה, לאחר מכן נצטוו עשרים היהודים לברות לעצמם קבר אחים, והם נורו ועלו עם רכס כסערה השמימיה. אשתו וכל שמונת ילדיו מהם המישה נשואים עם משפחותיהם עלו כסערה השמימיה, שני בנים צעירים בשנות בהרותם, ואחותם בתו היחידה כולם עלו על מזבח קדוש ה' ולא נותר ממשפחתו זכר. רק שרידי תורתו שנאספו יחד עם כתבי אביו, והוכתרו בשם 'קדשי יחזקאל' כנזכר לעיל במאמר.

עפ"י הספר אספקלריה המאירה בעריכת משה הנניה רפאל גלאזיוס הוצאת עמודי שש (ירושלים תשע"ט).

ונוכל לומר ששני הפשטנים של רש"י שייכים זה לזה. עפ"י מה דאיתא בשם תלמודי הבעש"ט (בוצינא דנהורא בלק) הפירוש שאין פתחיהם מכוונין עפ"י מה דאיתא בשיר השירים רבה (ה' ג') אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מהט ואני פתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו. וזה הפירוש שאין פתחיהם מכוונין, שאנו פותחים פתח כחודה של מהט, וה' יתברך פותח לנו פתח גדול. והנה בקדושת המקדש כתיב אצל יעקב אבינו (בראשית כ"ח י"ז) ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, ופירש כ"ק אאמור' זצ"ל דאם אדם בא אל המקדש, נתעורר בקרבו יראה גדולה, ובשביל כך אמר יעקב אבינו אין זה כי אם בית אלקים' היינו יראה גדולה כזו א"א [אי אפשר] רק בבית אלקים, בשביל שזה שער השמים, היינו דפה נפתחים כל השערים, דאם יש לאדם רק מעט יראה משלו נפתחים לו שערי שמים וזה א"א רק במקדש, וזה הפירוש שפתחיהם אינן מכוונים זה מול זה, וזה רק בקדושת המקדש, והיינו השייכות שיש בשני הפירושים של רש"י, אחד שאין פתחיהן מכוונין והשנית שקאי על שילה ובית עולמים.

והנה איתא בסנהדרין (ק"ה ע"ב) שבלבו של בלעם היה לקלם, והענין הוא דאיתא בזה"ק פרשת בחקותי (ק"ד ע"א) על הפסוק (ויקרא כ"ו י"א) ונתתי משכני בתוכם, וזה לשונו: אמר לון ישראל הוא משכונא דילי גבייכו בגין דלא אפרש מנייכו לעלמין ואע"ג דקב"ה אתרחיק מנך, משכונא שביק בידך ואנן נטרינן ההוא כסופא דיליה מאן דבעי משכוניה ייתי לדיירא גבך, עכ"ל עיי"ש. והאי משכון הוא בכל מי שהוא מזרע ישראל, דיש בו נקודה דשביק ביה הקב"ה כסופא דיליה, ובה בטוחים אנו להיות מקייים בנו מה שכתוב אח"כ והתהלכתי בתוכם. ובלעם רצה דהמשכון הזה יהיה רק ביד גדולי ישראל שהם במדרגה גדולה שנקראו 'ישראל', אבל מי שהוא במדרגה נמוכה בחינת 'יעקב', לא יהיה לו אחיזה במשכון הזה, וה"ו יהיו נאבדים בגלות, ולכן אמר 'מה טובו אהליך יעקב' פירוש בשעה שהמקדש הוא בחינת 'אוהל' היינו בישובן טובים הם גם ליעקב, אבל משכנותיך, היינו בעת חורבנם בעת שהם ממושכנין ולא נשאר אלא המשכון שמסר בידך, זה לא יהיה רק לישראל, כן היה רצונו של בלעם.

אבל אנחנו מאמינים שגם הקמן בישראל שהוא רק בבחינת 'יעקב' ניתן לו המשכון הזה הכסופא דיליה נקודה הישראלית, וזהו ע"י כוחו של משה שכל ביתו נאמן הוא (כמדבר י"ב ז') שהוא שומר המשכון אצל מי שאינו יכול לשמור והמשכון נשאר לדיירא עמהון, וזהו ענין שומר שמסר לשומר (בבא מציעא ל"ו ע"א) כמו דכתיב אלה פקודי המשכן וגו' אשר פוקד על פי משה. היינו שהוא שומר עלינו ועל אותה הנקודה, שמושה רבינו היה ההיפוך מבלעם הרשע, והוא הבין שגם אצל מי שהוא בבחינת יעקב, יש נמירת המשכון וכיסופין דיליה ע"י משה.

וזה הענין דאיתא בזה"ק (תקוני זחר כ"ט ע"א) משה מלגאו ויעקב מלבר. דיש שני שמירות מבחוץ ומבפנים כדאיתא במסכת יבמות (כ"א ע"א) משמרו מבחוץ משמרו מבפנים עיי"ש. יעקב הוא השומר מלבר כמו דכתיב (בראשית מ"ח כ') אשר לקחתי מיד האמורי בהרבי ובקשתי, ומשה הוא שומר מלגאו היינו שהוא שומר ההוא נקודה פנימאה האי כסופא שלבבנו יתעורר תמיד באהבה פנימית. וכנגדם היו סיוחן ועוג שני שומרים אותנו כמו שפירש רש"י עה"פ הנה כיסה את עין הארץ (כ"ב ה') וז"ל סיוחן ועוג שהיו שומרים כמו אותנו וכ"ל. ועבודתם היו לקלקל השמירות של יעקב ומשה, לכן אחר כבוש סיוחן ועוג ניתן להם מצות תפלין של יד ושל ראש, דתפלין של יד הוא השמירה מבפנים כמאמרם במסכת מנחות (ל"ז ע"א) והיו לך לאות ולא לאחרים לאות, ותפלין של ראש הוא השמירה מבחוץ כמאמר הכתוב (דברים כ"ח י') וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמרו הז"ל שם (ל"ה ע"ב) אלו תפלין שבראש, ולאחר שנכבשו סיוחן ועוג נשאר אצל ישראל שני שומרים תפלין של יד ושל ראש, לנטרא משכונא בין מלגאו ובין מלבר. עכ"ל הרב יחזקאל הלוי האלשטוק מאוסטרובצא זצ"ל הי"ד.

פרשת החודש

בספר פנינים יקרים החדש אותן 'השחיל' בפנינים יקרות ומוזהרות אוצרות מחדרי משכיותם של ספרים, הרב שמעון בצלאל ניימאן⁸ זצ"ל הי"ד, ביניהן הביא מרגלית נאה מהספר אמרי נועם לרב מאיר הורוויץ אדמו"ר מדז'יקוב זצוק"ל (פרשת בא אות כ"ט ד"ה או יאמר בדרך דרוש⁹) וזלה"ק:

לפי מה דאיתא בזהר הקדוש (משפטים ק"ג ע"א) ששאל האי מינא (ראה שו"ת רשב"א ה"ד קפ"ז) בהא דכתיב (הג' ב' ט') גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, הנאמר על בית שני ונאמר עליו 'אחרון' הרי דלא יהיה הלילה עוד תקוה על בנין הבית העתיד. אמנם כבר עמדו נגדו בהראותם אשר לשון 'אחרון' אינו הפירוש על המאוחר שבכולם, רק יקרא 'אחרון' נגד הראשון, והביאו ראיה מהא דכתיב (שמות ד' ח'–ט')

וְהָיָה אֲסִילָא יִאֲמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלֶךָ הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהִיאֲמִינוּ לְקֶלֶךָ הָאֲחֵרִון. וְהָיָה אֲסִילָא יִאֲמִינוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֶלְךָ וְלִקְהַל מִפְּיִי הַיָּאָר וְשִׁפְכָתְּ הַיְכָלְךָ וְהָיָה הַפִּלִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִיַּד־הַיָּאָר וְהָיָה לָדָם בַּיְכָשֶׁת. [

הרי הגם אשר הדם היה האות השלישי, עם כל זה נאמר על אות השני בלשון 'אחרון' נגד הראשון. וזהו והיה הדם לכם לאות כו', היינו מופת הדם הוא לאות על הבתים, רומז שהוא לאות להיות לנו לפתח תקוה על הבית המקוה, ועוד תבנה ירושלים בב"א. עכ"ל האמרי נועם שהביאו הרב שמעון בצלאל ניימאן זצ"ל הי"ד.

המשמרת הנצחית הדרושה – שמחה

וְהָיָה לְכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים (שמות י"ב ו')

האדמו"ר מלברטוב הרב משה יחיאל אלימלך רבינוביץ¹⁰ זצ"ל הי"ד כותב בספרו עה"ת ויאמר משה וזלה"ק:

⁸ רבי שמעון בצלאל ב"ר מאיר צבי ניימן (תר"ד לערך – ו' אדר תש"ב) היה תלמיד חכם ומחבר פורה. חי ופעל במרחב שבגליציה, נספה בשואה. מחבר ספרי 'משיב נפש' על מסכתות פסחים וביצה. וילקוט שמעוני על הגדה של פסח כמתכונת 'מדרש שמואל' על אבות, כפי שכתב בשער ספרו. התפרנס כמו"ל ומוכר ספרים (הוא רכש את בית מסחר הספרים של אהרן פויסט בקראקא והיה הסוכן של דפוס וילנא בגליציה). ההדיר ספרים רבים שעברו שנים ארוכות מהדפסתם וכן ליקוטים 'פנינים יקרים' ו'פנינים יקרים החדש' שהיו לרבי מכר זוכו להדפסות חוזרות ונשנות.

נודע כתלמיד חכם מופלג, היה ידידו של רבי יוסף ענגיל ותשובות אליו מצויות בספרי חכמי דורו. אביו רבי מאיר צבי (נפטר בירושלים, ד' טבת תרע"א) היה בנו של רבי ישראל ראב"ד קראקא. אחת מכתותיו, צינה, נישאה לחנניה ליפא בנו של ר' צבי הירש גלזר ראב"ד פשמישל. היא ובעלה כמו רוב ילדיו התניו וכלותיו של רבי שמעון בצלאל נספו בשואה. לפי הידוע רק בתו דבורה יוכבד ניצלה, בעלה ר' חיים יחיאל איידר הדפיס מהדורות צילום של חלק מכתבי המיו (לעת עתה לא עלה בידינו לדעת מקומו, וענין זה עדיין טעון בירור).

הספר פנינים יקרים נדפס בכמה מהדורות לפני השואה, בהן כינס אבני-נשמה טובות ומרגליות מספרים קדמונים, לימים הדפיס ספר נוסף פנינים יקרים החדש (ממנו המאמר לעיל), דומה בסגנונו. מסיבות שונות מדפיסי הספרים במשך השנים עירבו את שני הספרים. בשנת תשפ"א ערך הרב צבי רבינר משוויץ את הספר פנינים יקרים בעריכה חדשה ומדוייקת.

⁹ השלמת מראי מקומות לאמרי נועם עפ"י מהדורת הרב אלעזר עקיבא בינעמה מונטריאול תשפ"א.
¹⁰ האדמו"ר משה יחיאל אלימלך רבינוביץ האדמו"ר מלברטוב (תרנ"ה–כ"ז בסיון תש"א) בן רבי נתן דוד מפארצבה משושלת ה"יהודי הקדוש", רב צדיק מפורסם, נכדו של ה"דברי בינה" מביאלא והתנו של דודו רבי ישראל האדמו"ר מגרודיסק,

מונה לאדמו"ר בלברטוב שבאזור לובלין בשנת תר"צ לאחר פטירת אביו. עד מהרה התפרסם וחסידים רבים החלו נוהרים אליו. הוא קירב במיוחד את בני הנוער, וידע לקרב גם את אלו שנתרחקו מעט מעולם החסידות. חסידו, רבי שמעון מועליהוב זצ"ל הי"ד משגיח בישיבת חכמי לובלין (כתביו נדפסו בספר נהרי א"ש) היה שולה אליו תלמידים לקבלת הדרכה, ובעקבות כך גבר זרם הכאים אליו. "שטיבלך" של חסידיו נוסדו בוורשה, פארצוב, ליקווא, לנמשנא,

והיה לכם למשמרת – אין והיה אלא לשון שמחה (מדרש לקח טוב (פסיקתא זוטרתי) דברים ואתחנן] ועלה ברעיוני רמז בזה: שהשמחה הוא שומר לאדם מכל רע, כי ע"י שהאדם שמח לא ישלום עליו שום רע ה"ו. וזה 'והיה' היינו שמחה – 'לכם למשמרת'.

עוד יש לומר, שצריך האדם לשמור אצלו השמחה, היינו שיהיה תמיד בשמחה.

מיסודות הגאולה הנלמד מקרבן פסח – האספות דיבוק הברים

בשורת מקדשי השם לרב צבי מייזליש זצ"ל (ח"א בהקדמה) וזלה"ק:

...ושמעתי בשם רבינו הגאון רבי מנדלי מרימנוב זי"ע לפרש הפסוק בפרשת שמות (ה' ז') ויצו פרעה לאמר לא תאספון לתת תבן לעם ללפן הלבנים בתמול שלשם. וקשה איך שייך בתיבה זו האל"ף...אלא בא להורות כי היה מנהג ישראל במצרים שביום שבת שנהו מהעבודה כנודע מזה"ל, או בימות החול לאחר העבודה היו מתאספים יחד ומדברים דברי התחזקות שהקב"ה יקיים הבטחתו להאבות ויגאל אותם. וכאשר נודע זאת לפרעה הרשע גזר לאמור 'לא תאספון' היינו ושלא להניח לישראל לעשות שום אספות, רק כל אחד ואחד ישב בחד, כי האספה גורמת שיתחזקו באמונה ובטחון בה' יתברך. וכ"ק זקני הגה"ק מרן מצאנו זי"ע היה רגיל לומר בשם רבינו הבעש"ט הקדוש זי"ע 'א כשישראל יושבים ביחד, ואינם מדברים דברים בטלים אין כח למלאך ושרף ליגע בהבל פיהם, עבלה"ק.

ובזה יובן שיטת רבי יהודה בפסחים (צ"א ע"א) דאין שוחטין פסח על היחיד, ע"ש. דפרעה גזר שכל אחד יהיה בפני עצמו ולא יאספו, כדי שלא לחזק זה את זה, לכן בא מצוה הראשונה מצות פסח לעשות דייקא בהבורה, ואין שוחטין פסח על היחיד, דהא היחיד אין לו עם מי לדבר, וכל זה כדי לעקור מן השרש גזירת פרעה ורק להיות תמיד בחברותא. וזה הענין שנצטוו ישראל ג"כ במצות סיפור יציאת מצרים, דכל זמן שהיו במצרים הרי היה להם גלות הדיבור שלא הניח פרעה לאסוף (כלומר, להתאסף) כדי שלא יספרו מה שעבר עם האבות והבטחות ה' יתברך להאבות, לכן לזכר זה בא המצוה דייקא לספר ביציאת מצרים, וכן בקריעת ים סוף בהשירה כתיב ויאמרו לאמר אשירה לה', היינו שהודו לה' יתברך שכעת זוכים לאמור זה לזה, אשירה לה'!....

החודש שישועות בו מקיפות¹¹

במענה של תורה לארבע פרשיות¹² כותב וזלה"ק:

ז'ליחוב, אוסטרוך ועוד. חיבר את הספרים מאמר שמירת הדעת (ורשה, תרפ"ז), אמת ושלוה אהבו (ורשה, תרפ"ז), ויאמר משה על התורה (ורשה, תרפ"ז), מאמר המדות (ורשה, תרפ"ז), וידבר משה (ורשה תרפ"ז-תרפ"ח), מחשבות מאירות (ורשה, תרפ"ח), סידור עבודת הלב (ורשה, תרפ"ח), אמרי טל (ורשה, תרפ"ח), ויאמר משה על נ"ך (ורשה, תר"ץ) ועוד.

עם כניסת הצבא הגרמני לפולין, ברח מלברטוב ללובלין, שם נפטרה רעייתו הרבנית היה מרים. משם המשיך דעמטשבא, שהיתה תחת הכיבוש הרוסי. במוצאי שבת, כיום כיבושה של העיר בידי הגרמנים, הם נכנסו לבית מדרשו ורצחו ביריות את הרבי ואת ילדיו, יצחק חיים ורייזל. תנצב"ה. (התולדות עפ"י אתר 'תורתך לא שכחתי' איסוף ושימור תורת הנספים בשואה). במהדורת הספר ויאמר משה שממנו נערכו הדברים, הקדמה ארוכה לתולדות האדמו"ר ושימתו. הספר יצא לאור ע"י מכון גנזי מהרי"ץ ירושלים.

¹¹ עפ"י פיוט יוצרות למוסף שבת פרשת החודש לרבי אליעזר הקליר... לציון דרור השת...החודש אשר הישועות בו מקיפות....

¹² הסדרה מעינה של תורה הינה כמהרות פנינים מבהיקה בבתיהם של ישראל קדושים, בעשרות השנים מאז נדפסה. ראשית הורתה בפולין לפני השואה בשפת האידיש, אך זכתה 'לעלות' לארץ ישראל ותורגמה לפני שנים רבות ללשון הקודש. חלק זה של ארבע פרשיות, נדפס תקופה קצרה לפני השואה בורשה תרצ"ט, ומאז לא נדפס עד לשנת תשס"ז. (קיים חלק נוסף על הגדה של פסח) בסופו נכתבו תולדותיו של עורכו איש החינוך הדגול, הרב אלכסנדר זושא פרידמן זצ"ל הי"ד. שימוש כמזכיר הכללי של אגודת ישראל בפולין. היה בן היחיד להוריו, למרות פרנסתם הדחוקה מאוד של

צדיקים קדמונים פירשו 'מקיפות' – הקפה מלשון והחנוני מקיף. הקב"ה מקיף ישועות ליהודים על השבון המעשים הטובים שיעשו אה"כ. כמו שאכן היה בגאולת מצרים. שלמרות שהיו בני ישראל ללא זכויות ממצוות ומעשים טובים, ומשה רבינו אף הקשה כמה ראויין הם להגאל. וה' יתברך גאלם בזכות קבלת התורה שהיתה לאחר מכן 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה'. וכה זה נשאר בחודש ניסן לדורות, שמשפיע ה' יתברך ישועות על סמך שיהיו טובים אה"כ.

הגליון נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א 0526514000 Ybarkai6@gmail.com

---

הוריו, שילמו במיטב דמם (תרתי משמע) להנכוח של בנם. בדרשת בר המצוה בה השתתף האדמו"ר מסוכטשוב, צבאו רבים לשמוע דרשתו. נרצה כחורף תש"ג. תנצב"ה.